

Національний університет
водного господарства
та природокористування

Міністерство освіти і науки України
Національний університет водного господарства
та природокористування
Навчально-науковий інститут економіки та менеджменту
Кафедра суспільних дисциплін

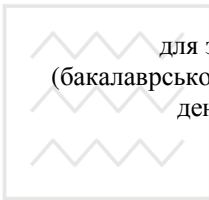
07-03-186

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до семінарських занять та самостійного вивчення навчальної
дисципліни «Психофізіологія»

«Psychophysiology»

для здобувачів вищої освіти першого
(бакалаврського) рівня за спеціальністю 053 Психологія
денної та заочної форми навчання

галузь знань
branch of knowledge
спеціальність
specialty

05 Соціальні та поведінкові науки
05 Social and behavioral sciences
053 Психологія
053 Psychology

Рекомендовано
науково-методичною
комісією
зі спеціальності
053 Психологія
Протокол № 8 від
23.01.2019 р

Рівне – 2019

Національний університет
водного господарства
та природокористування

Методичні вказівки до семінарських занять та самостійного вивчення навчальної дисципліни «Психофізіологія» для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня за спеціальністю 053 Психологія галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки заочної форми навчання / Колодич О. Б. – Рівне : НУВГП, 2019. – 28 с.

Укладач: Колодич О. Б. , кандидат психологічних наук, доцент кафедри суспільних дисциплін.

Відповідальний за випуск: Олексін Ю. П. , доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри суспільних дисциплін.

Національний університет
водного господарства
та природокористування

© Колодич О. Б., 2019
© НУВГП, 2019

Зміст

- 1 Вступ
- 2 Методичні поради для роботи над дисципліною
- 3 Теми семінарських занять
- 4 Плани семінарських занять
- 5 Самостійна робота
- 6 Методи контролю
- 7 Питання до підсумкового контролю з дисципліни
- 8 Рекомендована література
- 9 Інформаційні ресурси

1. Вступ

Психофізіологія – галузь науки, яка дуже швидко розвивається. Результати психофізіологічних досліджень знаходять надзвичайно широке застосування у різних сферах життєдіяльності людини. Це цілком закономірно, оскільки погляди щодо необхідності підходу до людини як цілісної біопсихосоціальної системи в сучасній науці набули значного поширення. Для сучасної психофізіології характерне зміщення інтересів від дослідження нейродинамічних основ психіки до вивчення фізіологічних процесів у структурі активної, психічно опосередкованої взаємодії людини зі світом.

Під час вивчення психофізіології виникають певні труднощі, що викликані відсутністю загальних уявлень про фізіологічні основи психічних функцій і поведінки людини. Предметом вивчення навчальної дисципліни є теоретичні та практичні питання фізіологічних основ психічних функцій і поведінки людини, що передбачає детальне вивчення таких категорій як сутність психофізіології, фізіологічні основи функціональних станів, емоцій, когнітивних функцій і поведінки, вікова фізіологія.

Зміст психофізіології, її місце, обсяг дотепер по-різному розуміються фахівцями. Загальним є те, що психофізіологія розглядає область, прикордонну між психіатрією і психологією. При цьому вона вивчає проблеми фізіології в психологічному аспекті і методами психології.

Мета викладання дисципліни полягає у знайомстві студентів з сучасним розвитком уявлень про фізіологічні механізми (кореляти, закономірності) психічної діяльності та поведінки людини та формування у них умінь використовувати теоретичні і практичні знання при аналізі психологічних даних та науково-дослідній роботі.

Завдання курсу:

- формування природничо-наукової методології аналізу психічних феноменів і поведінки;
- розуміння психофізіологічних складових психічних процесів і функцій;
- знайомство з систематикою психофізіологічних методів дослідження.

Знання, отримані в результаті вивчення курсу «Психофізіологія», дадуть можливість свідомого й більш функціонального впровадження у психологічну практику ефективних методик допомоги клієнтам, що є основою для подальшого поглиблення фахової спеціалізації психологів. За результатами вивчення матеріалу цього курсу студенти складають залік.

Процес вивчення дисципліни спрямований на формування наступних **компетенцій**:

соціально-особистісних:

- адаптивність і комунікабельність;
- наполегливість у досягненні мети;
- розуміння та сприйняття етичних норм поведінки відносно інших людей і відносно природи (принципи біоетики);

загальнонаукових:

- володіння базовими уявленнями про основи психофізіології, що сприяють розвитку загальної культури й соціалізації особистості, яка страждає на захворювання;
- здатність використовувати інноваційні технології в практичній діяльності;

інструментальних:

- володіння практичними способами пошуку наукової і професійної інформації з використанням сучасних комп'ютерних засобів, мережевих технологій, баз даних і знань;

володіння дослідницькими навичками щодо вивчення актуальних проблем розвитку психології аномального розвитку в сучасному світі;

професійних:

- володіння знаннями про психологічні особливості осіб з порушеннями психіки, розуміння значення комплексного підходу у наданні корекційної та психотерапевтичної допомоги;

- володіння сучасними знаннями про психологічний супровід осіб, які страждають на психосоматичні захворювання;

- володіння знаннями про методи дослідження в психофізіології;

- здатність до психологічного супроводу осіб із психічними відхиленнями;

- володіння сучасними технологіями діагностики і організації наукового дослідження у своїй професійній діяльності на основі комплексного підходу до вирішення проблем професійної діяльності;

спеціалізовано-професійних:

- здатність організовувати та здійснювати реабілітаційну, корекційну, розвивальну та психотерапевтичну роботу з особами, які страждають на психічні відхилення, з урахуванням структури порушення, вікових та індивідуальних особливостей осіб.

Студенти повинні знати:

- історичні аспекти зарубіжної та вітчизняної психофізіології, проблеми і перспективи розвитку загальної та прикладної психофізіології;

- місце та значення психофізіології у системі наукових дисциплін про людину; особливості еволюції психофізіології;

- базові категорії психофізіології та її структуру;

- моделі перебігу психічних процесів, які базуються на природничо-науковій парадигмі;

- закономірності історичного розвитку методів психофізіології;

- основні і додаткові методи психофізіологічних досліджень та їх практичне і наукове застосування;

- статеві та вікові аспекти застосування методів психофізіологічних досліджень;

- роль психофізіології у формуванні активної і творчої особистості та її наукового світогляду;

Студенти повинні вміти:

- аналізувати перспективи вирішення психофізіологічної проблеми;
- орієнтуватися у класичних і сучасних здобутках вітчизняної та зарубіжної психофізіології;
- адекватно орієнтуватися у виборі сучасних методик і показників;
- досліджувати фізіологічні механізми психічних процесів і поведінки на системному і нейронному рівнях;
- творчо застосовувати методи психофізіологічних досліджень для оцінки фізіологічних механізмів суб'єктивних процесів та індивідуальних відмінностей;
- розробляти критерії психофізіологічного дослідження.

2. Методичні поради для роботи над дисципліною

Зміст дисципліни реалізується опануванням трьох блоків: теоретичного, практичного та блоку самостійної роботи. Напрямами самостійної роботи з вивчення курсу є: вивчення окремих тем та питань, підготовка фіксованих виступів, підготовка до семінарських занять.

Для розуміння студентами змісту курсу, системи семінарських занять та самостійного вивчення, форми підсумкового контролю вказівки містять програму навчальної дисципліни, теми і плани семінарських занять, теми самостійної роботи та вимоги до звіту про її виконання, індивідуальні завдання, питання до модульного контролю, рекомендовану (базову, допоміжну) літературу, інформаційні ресурси.

Для успішної підготовки до семінарського заняття розділ «Плани семінарських занять» містить тему, вид семінарського заняття, методи, які будуть застосовуватись в процесі проведення семінару, мотивацію навчання, мету, актуалізацію опорних знань, план, основні поняття, зміст узагальнення вивченого, завдання для підготовки до семінарського заняття, контрольні запитання до теми та літературу з вказівкою сторінок вивчення відповідної теми.

З метою узагальнення вивченого, успішного виконання вправ, психологічних та контрольних тестів, студентам пропонується опрацювання конспекту лекції, рекомендованої літератури та контрольні запитання для самоперевірки.

3. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		ДФН	ЗФН
1	Специфіка психофізіологічних методів дослідження	2	—
2	Особливості нервової та гуморальної регуляції функцій (поведінки)	2	2
3	Функціональна система як структурно-функціональна основа психічних процесів і поведінкових реакцій	2	—
4	Сигнальні системи та психічні процеси	2	—
5	Моделювання психічних процесів і поведінки	2	2
6	Психофізіологічні аспекти психотерапії. Зовнішні способи корекції функціональних станів	2	—
7	Психофізіологічні аспекти психотерапії. Способи саморегуляції функціональних станів	2	—
8	Дослідження психофізіологічної індивідуальності людини (темперамент)	2	2
9	Дослідження функціональної асиметрії мозку (вікові та статеві аспекти ФАМ)	2	—
Разом		18	6

4. Плани семінарських занять

Семінарське заняття №1

Тема: Специфіка психофізіологічних методів дослідження

Вид заняття: семінар – розгорнута бесіда

Методи: бесіда, діагностика знань, психологічне дослідження, самостійна робота

Мотивація навчання: особистісне і професійне самовдосконалення.

Мета: знати, вміти пояснювати сутність та структуру психофізіології як галузі психологічної науки.

Актуалізація опорних знань: контрольні запитання до теми «Історія розвитку зарубіжної та вітчизняної психофізіології»

План

1. Розвиток наукових уявлень про мозок, психіку та поведінку.
2. Основні положення інформаційного підходу у психофізіології.
3. Основні тенденції розвитку сучасної психофізіології.

4. Інтегративні функції ритмів електричної активності мозку (М. Н. Ліванов зі співроб.).

Основні поняття: психологія, психіка, поведінка, наукові школи сучасної психології, основні методи психофізіологічних досліджень, функції ритмів електричної активності мозку, гомеостаз, життєдіяльність організму.

Узагальнення вивченого: виконання вправ, робота з психологічними тестами, діагностика знань

Література:

1. Горго Ю.П. Психофізіологія (прикладні аспекти). К.: МАУП, 2009. 128 с.
2. Корольчук М.С. Психофізіологія діяльності. К.: Ельга, Ніка-Центр, 2013. 400 с.
3. Немов Р.С. Психологія. У 3-х кн., Кн. 1: Загальні основи психології; Пер. з рос. Київ: Вертекс, 2017. 576 с.
4. Психологія / Ю.Л. Трофімов, В.В. Рибалка, П.А. Гончарук та ін.; За ред. Ю.Л. Трофімова. К.: Либідь, 2015. 560 с.
5. Харченко П.Д., Чайченко Г.М. Фізіологія вищої нервової діяльності. К.: Вища школа, 2017. 390 с.
6. Чайченко Г.М. Фізіологія вищої нервової діяльності. К.: Либідь, 2015. 218 с.

Завдання для підготовки до семінарського заняття

I. З метою узагальнення вивченого, успішного виконання вправ, психологічних та контрольних тестів, опрацювавши конспект та рекомендовану літературу, знати відповіді на запропоновані запитання.

Контрольні питання

до теми «Специфіка психофізіологічних методів дослідження»

1. Становлення психофізіології як самостійної науки
2. Методи психофізіології
3. Функціональна система як фізіологічна основа поведінки
4. Вивчення електричної активності мозку як один з головних методів психофізіології
5. Психологічний підхід до проблеми функціональних станів
6. Потреби і мотивація у вимірах психофізіології

7. Нейрофізіологічні механізми сну
8. Морфофункціональний субстрат емоцій
9. Принципи кодування інформації в нервовій системі.

П. Опрацювавши рекомендовану літературу, законспектувати та підготувати виступи відповідно до плану семінарського заняття.

Семінарське заняття № 2

Тема: Особливості нервової та гуморальної регуляції функцій поведінки

Вид заняття: семінар-розгорнута бесіда

Методи: бесіда, діагностика знань, психологічне дослідження, самостійна робота

Мета: знати та вміти пояснювати методи дослідження психофізіологічних функцій.

Мотивація навчання: особистісне і професійне самовдосконалення

Актуалізація опорних знань: контрольні запитання до теми «Предмет і завдання психофізіології»

План

1. Парадигма реактивності: нейрон як індивід, відповідає на стимул.
2. Парадигма активності: нейрон як індивід, досягає «результату».
3. Клітинні механізми роботи нервової системи.
4. Часовий парадокс
5. Генерація та проведення нервового імпульсу

Основні поняття: нейрон парадигма реактивності, парадигма активності, стимул, клітинні механізми, нервова система, імпульс, біохімічні чинники, адаптація.

Узагальнення вивченого: виконання вправ, робота з психологічними тестами, діагностика знань

Література:

1. Горго Ю.П. Психофізіологія (прикладні аспекти). К.: МАУП, 2009. 128 с.
2. Корольчук М.С. Психофізіологія діяльності. К.: Ельга, Ніка-Центр, 2013. 400 с.

3. Немов Р.С. Психологія. У 3-х кн., Кн. 1: Загальні основи психології; Пер. з рос. Київ: Вертекс, 2017. 576 с.
4. Психологія / Ю.Л. Трофімов, В.В. Рибалка, П.А. Гончарук та ін.; За ред. Ю.Л. Трофімова. К.: Либідь, 2015. 560 с.
5. Харченко П.Д., Чайченко Г.М. Фізіологія вищої нервової діяльності. К.: Вища школа, 2017. 390 с.
6. Чайченко Г.М. Фізіологія вищої нервової діяльності. К.: Либідь, 2015. 218 с.

Завдання для підготовки до семінарського заняття

I. З метою узагальнення вивченого, успішного виконання вправ, психологічних та контрольних тестів, опрацювавши конспект та рекомендовану літературу, знати відповіді на запропоновані запитання.

Контрольні запитання

до теми «Особливості нервової та гуморальної регуляції функцій поведінки»

1. Методи вивчення роботи головного мозку
2. Проблема функціональних станів та підходи до її вирішення
3. Нейрофізіологічні механізми неспання
4. Методи діагностики функціональних станів
5. Вивчення біоелектричної активності мозку
6. Методи вивчення та діагностики емоцій
7. Фізіологічні основи довільної уваги
8. Фізіологічні основи мимовільної уваги
9. Методи вивчення уваги в психофізіології.
10. Нейрофізіологічні теорії пам'яті.

II. Опрацювавши рекомендовану літературу, законспектувати та підготувати виступи відповідно до плану семінарського заняття.

Семінарське заняття № 3

Тема: Функціональна система як структурно-функціональна основа психічних процесів і поведінкових реакцій

Вид заняття: семінар-розгорнута бесіда

Методи: бесіда, діагностика знань, психологічне дослідження, самостійна робота

Мета: знати та вміти пояснювати психофізіологію пізнавальних процесів.

Мотивація навчання: особистісне і професійне самовдосконалення

Актуалізація опорних знань: контрольні запитання до теми «Основні напрямки сучасної психофізіології»

План

1. Психофізіологія біологічних ритмів людини. Психофізіологічні аспекти адаптації організму
2. Порушення синхронізації фізіологічних функцій — дисинхроз (внутрішній і зовнішній)
3. Функціональна асиметрія великих півкуль
4. Генетичні та біохімічні чинники розвитку асиметрії великих півкуль
5. Складові психофізіологічного резерву організму

Основні поняття: біологічні ритми, парадигма активності, стимул, синхронізація фізіологічних функцій, дисинхроз, нервова система, асиметрія великих півкуль, психофізіологічний резерв організму.

Узагальнення вивченого: виконання вправ, робота з психологічними тестами, діагностика знань

Література:

1. Горго Ю.П. Психофізіологія (прикладні аспекти). К.: МАУП, 2009. 128 с.
2. Корольчук М.С. Психофізіологія діяльності. К.: Ельга, Ніка-Центр, 2013. 400 с.
3. Немов Р.С. Психологія. У 3-х кн., Кн. 1: Загальні основи психології; Пер. з рос. Київ: Вертекс, 2017. 576 с.
4. Психологія / Ю.Л. Трофімов, В.В. Рибалка, П.А. Гончарук та ін.; За ред. Ю.Л. Трофімова. К.: Либідь, 2015. 560 с.
5. Харченко П.Д., Чайченко Г.М. Фізіологія вищої нервової діяльності. К.: Вища школа, 2017. 390 с.
6. Чайченко Г.М. Фізіологія вищої нервової діяльності. К.: Либідь, 2015. 218 с

Завдання для підготовки до семінарського заняття

I. З метою узагальнення вивченого, успішного виконання вправ, психологічних та контрольних тестів, опрацювавши конспект та рекомендовану літературу, знати відповіді на запропоновані запитання.

Контрольні запитання

до теми «Функціональна система як структурно-функціональна основа психічних процесів і поведінкових реакцій»

1. Мовленнєва діяльність та її фізіологічні основи
2. Електрофізіологічні кореляти мислення
3. Біологічний інтелект та його фізіологічні основи
4. Свідомість з позицій психофізіологічної науки
5. Мозкові центри та свідомість
6. Парапсихологічні феномени, медитація, гіпноз, з позицій психофізіології
7. Електрофізіологічні кореляти організації рухів
8. Психофізіологія дозрівання
9. Пластичність та сенситивність ЦНС в онтогенезі
10. Електрофізіологічні методи вивчення динаміки психічного розвитку в онтогенезі

II. Опрацювавши рекомендовану літературу, законспектувати та підготувати виступи відповідно до плану семінарського заняття.

Семінарське заняття № 4

Тема: Сигнальні системи та психічні процеси

Вид заняття: семінар-розгорнута бесіда

Методи: бесіда, діагностика знань, психологічне дослідження, самостійна робота

Мета: знати та вміти пояснювати психофізіологію афективних процесів.

Мотивація навчання: особистісне і професійне самовдосконалення

Актуалізація опорних знань: контрольні запитання до теми «Методи психофізіологічних досліджень»

План

1. Сліди пам'яті і електроенцефалограма людини.
2. Соматотопічний принцип організації аналізаторів
3. Психологічні закономірності відчуття та сприймання (якість, пороги, адаптація, предметність, структурність)
4. Психофізіологія ілюзії
5. Структурно-функціональні основи пам'яті і навчання.
6. Біохімічні теорії пам'яті.

Основні поняття: пам'ять, електроенцефалограма людини, принцип організації аналізаторів, закономірності відчуття та сприймання, біохімічні теорії пам'яті, нервова система, асиметрія великих півкуль, психофізіологічний резерв організму.

Узагальнення вивченого: виконання вправ, робота з психологічними тестами, діагностика знань

Література:

1. Горго Ю.П. Психофізіологія (прикладні аспекти). К.: МАУП, 2009. 128 с.
2. Корольчук М.С. Психофізіологія діяльності. К.: Ельга, Ніка-Центр, 2013. 400 с.
3. Немов Р.С. Психологія. У 3-х кн., Кн. 1: Загальні основи психології; Пер. з рос. Київ: Вертекс, 2017. 576 с.
4. Психологія / Ю.Л. Трофімов, В.В. Рибалка, П.А. Гончарук та ін.; За ред. Ю.Л. Трофімова. К.: Либідь, 2015. 560 с.
5. Харченко П.Д., Чайченко Г.М. Фізіологія вищої нервової діяльності. К.: Вища школа, 2017. 390 с.
6. Чайченко Г.М. Фізіологія вищої нервової діяльності. К.: Либідь, 2015. 218 с.

Завдання для підготовки до семінарського заняття

І. З метою узагальнення вивченого, успішного виконання вправ, психологічних та контрольних тестів, опрацювавши конспект та рекомендовану літературу, знати відповіді на запропоновані запитання.

Контрольні запитання

до теми «Сигнальні системи та психічні процеси»

1. Нейрофізіологічні механізми короточасної і довготривалої пам'яті. Теорія Д. Хебба
2. Сліди пам'яті (енграми) та етапи їх формування
3. Роль медіаторів у забезпеченні механізмів довготривалої пам'яті
4. Нейронні і ЕЕГ кореляти мислення
5. Нейрофізіологічні механізми свідомості
6. Сутність психофізіологічного підходу до інтелекту
7. Морфо-функціональні передумови інтелекту
8. Кора великих півкуль та свідомість
9. Предмет, завдання, методи вікової психофізіології
10. Загальне поняття про дозрівання. Психофізіологічне дозрівання

II. Опрацювавши рекомендовану літературу, законспектувати та підготувати виступи відповідно до плану семінарського заняття.

Семінарське заняття № 5

Тема: Моделювання психічних процесів і поведінки

Вид заняття: семінар-розгорнута бесіда

Методи: бесіда, діагностика знань, психологічне дослідження, самостійна робота

Мета: знати та вміти пояснювати психофізіологію функціональних станів психіки.

Мотивація навчання: особистісне і професійне самовдосконалення

Актуалізація опорних знань: контрольні запитання до теми «Мозок та психічна діяльність. Закономірності вищої нервової діяльності (умовно-рефлекторної діяльності)»

План

1. Емоційні стани.
 2. Мотиваційно-вольові стани.
 3. Характеристика негативних психофізіологічних станів.
 4. Психофізіологічне обґрунтування емоційних станів, їх фізіологічні прояви.
 5. Залежність характеру емоційних проявів від задоволення потреби.
- Основні поняття:** мотиваційно-вольові стани, психофізіологічні стани, фізіологічні прояви, характер, характер емоційних проявів, задоволення потреби.

Узагальнення вивченого: виконання вправ, робота з психологічними тестами, діагностика знань

Література:

1. Горго Ю.П. Психофізіологія (прикладні аспекти). К.: МАУП, 2009. 128 с.
2. Корольчук М.С. Психофізіологія діяльності. К.: Ельга, Ніка-Центр, 2013. 400 с.
3. Немов Р.С. Психологія. У 3-х кн., Кн. 1: Загальні основи психології; Пер. з рос. Київ: Вертекс, 2017. 576 с.
4. Психологія / Ю.Л. Трофімов, В.В. Рибалка, П.А. Гончарук та ін.; За ред. Ю.Л. Трофімова. К.: Либідь, 2015. 560 с.
5. Харченко П.Д., Чайченко Г.М. Фізіологія вищої нервової діяльності. К.: Вища школа, 2017. 390 с.
6. Чайченко Г.М. Фізіологія вищої нервової діяльності. К.: Либідь, 2015. 218 с.

Завдання для підготовки до семінарського заняття

I. З метою узагальнення вивченого, успішного виконання вправ, психологічних та контрольних тестів, опрацювавши конспект та рекомендовану літературу, знати відповіді на запропоновані запитання.

Контрольні запитання

до теми «Моделювання психічних процесів і поведінки»

1. Нейронні механізми мотивації
2. Мотиваційний драйв. Редукція мотиваційного драйву
3. Кортикальна активація і поведінкова активність
4. Емоції і потреби
5. Нейрофізіологічні механізми сприйняття сенсорної інформації
6. Принципи кодування інформації в нервовій системі
7. Основні механізми сенсорного аналізу і побудови цілісного сенсорного образу
8. Функціональні блоки головного мозку людини в концепції А.Лурія

II. Опрацювавши рекомендовану літературу, законспектувати та підготувати виступи відповідно до плану семінарського заняття.

Семінарське заняття № 6

Тема: Психофізіологічні аспекти психотерапії. Зовнішні способи корекції функціональних станів

Вид заняття: семінар-розгорнута бесіда

Методи: бесіда, діагностика знань, психологічне дослідження, самостійна робота

Мета: знати та вміти пояснювати способи корекції та прийоми саморегуляції ФС.

Мотивація навчання: особистісне і професійне самовдосконалення

Актуалізація опорних знань: контрольні запитання до теми «Психофізіологія сенсорних процесів»

План

1. Визначення функціонального стану особистості.
2. Оцінювання функціонального стану (за вегетативними показниками).
3. Основні підходи щодо організації, опрацювання та інтерпретації психофізіологічного дослідження.
4. Особливості інтерпретації психофізіологічного дослідження.
5. Методики дослідження працездатності

Основні поняття: функціональний стан особистості, вегетативні показники, фізіологічні прояви, працездатність, психофізіологічні дослідження, інтерпретація.

Узагальнення вивченого: виконання вправ, робота з психологічними тестами, діагностика знань

Література:

1. Горго Ю.П. Психофізіологія (прикладні аспекти). К.: МАУП, 2009. 128 с.
2. Корольчук М.С. Психофізіологія діяльності. К.: Ельга, Ніка-Центр, 2013. 400 с.
3. Немов Р.С. Психологія. У 3-х кн., Кн. 1: Загальні основи психології; Пер. з рос. Київ: Вертекс, 2017. 576 с.
4. Психологія / Ю.Л. Трофімов, В.В. Рибалка, П.А. Гончарук та ін.; За ред. Ю.Л. Трофімова. К.: Либідь, 2015. 560 с.

5. Харченко П.Д., Чайченко Г.М. Фізіологія вищої нервової діяльності. К.: Вища школа, 2017. 390 с.
6. Чайченко Г.М. Фізіологія вищої нервової діяльності. К.: Либідь, 2015. 218 с.

Завдання для підготовки до семінарського заняття

I. З метою узагальнення вивченого, успішного виконання вправ, психологічних та контрольних тестів, опрацювавши конспект та рекомендовану літературу, знати відповіді на запропоновані запитання.

Контрольні запитання

до теми «Психофізіологічні аспекти психотерапії. Зовнішні способи корекції функціональних станів»

1. Характеристика негативних психофізіологічних станів.
2. Психофізіологічне обґрунтування емоційних станів, їх фізіологічні прояви.
3. Залежність характеру емоційних проявів від задоволення потреби.
4. Залежність емоційних проявів від стану вищої нервової діяльності, здоров'я та інших чинників.
5. Потребнісно-інформаційна теорія П.В.Симонова.
6. Соматична теорія емоцій Джеймса-Ланге.
7. Психофізіологічні кореляти тривоги.
8. Центри агресії та задоволення.

II. Опрацювавши рекомендовану літературу, законспектувати та підготувати виступи відповідно до плану семінарського заняття.

Семінарське заняття № 7

Тема: Способи саморегуляції функціональних станів

Вид заняття: семінар-розгорнута бесіда

Методи: бесіда, діагностика знань, психологічне дослідження, самостійна робота

Мета: знати та вміти пояснювати способи корекції та прийоми саморегуляції ФС.

Мотивація навчання: особистісне і професійне самовдосконалення

Актуалізація опорних знань: контрольні запитання до теми
«Психофізіологія відчуттів і сприймання»

План

1. Характеристика негативних психофізіологічних станів.
2. Психофізіологічне обґрунтування емоційних станів, їх фізіологічні прояви.
3. Залежність характеру емоційних проявів від задоволення потреби.
4. Залежність емоційних проявів від стану вищої нервової діяльності, здоров'я та інших чинників.
5. Потребнісно-інформаційна теорія П.В.Симонова.

Основні поняття: функціональний стан особистості, вегетативні показники, фізіологічні прояви, працездатність, психофізіологічні дослідження, інтерпретація, здоров'я, емоційні прояви, фізіологічні потреби.

Узагальнення вивченого: виконання вправ, робота з психологічними тестами, діагностика знань

Література:

1. Горго Ю.П. Психофізіологія (прикладні аспекти). К.: МАУП, 2009. 128 с.
2. Корольчук М.С. Психофізіологія діяльності. К.: Ельга, Ніка-Центр, 2013. 400 с.
3. Немов Р.С. Психологія. У 3-х кн., Кн. 1: Загальні основи психології; Пер. з рос. Київ: Вертекс, 2017. 576 с.
4. Психологія / Ю.Л. Трофімов, В.В. Рибалка, П.А. Гончарук та ін.; За ред. Ю.Л. Трофімова. К.: Либідь, 2015. 560 с.
5. Харченко П.Д., Чайченко Г.М. Фізіологія вищої нервової діяльності. К.: Вища школа, 2017. 390 с.
6. Чайченко Г.М. Фізіологія вищої нервової діяльності. К.: Либідь, 2015. 218 с.

Завдання для підготовки до семінарського заняття

I. З метою узагальнення вивченого, успішного виконання вправ, психологічних та контрольних тестів, опрацювавши конспект та рекомендовану літературу, знати відповіді на запропоновані запитання.

Контрольні запитання

до теми «Способи саморегуляції функціональних станів»

1. Функціональні стани та особливості нервової системи.
2. Фактори, які впливають на функціональні стани.
3. Залежність успішної праці, навчання, творчості, фізичного і психічного здоров'я від функціонального стану.
4. Перенапруження як гранична межа між нормою і патологією.
5. Нормальний, граничний і патологічний функціональні стани.
6. Індивідуальні кількісні методи оцінки функціональних станів, працездатності та психофізіологічних особливостей особистості.
7. Зовнішні способи корекції функціонального стану людини

II. Опрацювавши рекомендовану літературу, законспектувати та підготувати виступи відповідно до плану семінарського заняття.

Семінарське заняття № 8

Тема: Дослідження психофізіологічної індивідуальності людини (темперамент)

Вид заняття: семінар-розгорнута бесіда

Методи: бесіда, діагностика знань, психологічне дослідження, самостійна робота

Мета: знати та вміти пояснювати психофізіологію афективних процесів.

Мотивація навчання: особистісне і професійне самовдосконалення

Актуалізація опорних знань: контрольні запитання до теми «Психофізіологія уваги. Психофізіологія пам'яті»

План

1. Зовнішні способи корекції функціонального стану людини (електроміостимуляція, стимуляція рефлексогенних зон людини, психогенна корекція, масаж, фармакологічна корекція, сон та гіпноз, автогенне тренування)

2. Психофізіологічний відбір — складова професійного відбору для виявлення здібностей і якостей, що відповідають вимогам певної діяльності.
3. Принципи психофізіологічного відбору (активність, практичність, надійність, валідність).

Основні поняття: способи корекції, електроміостимуляція, стимуляція рефлексогенних зон людини, психогенна корекція, масаж, фармакологічна корекція, сон та гіпноз, автогенне тренування.

Узагальнення вивченого: виконання вправ, робота з психологічними тестами, діагностика знань

Література:

1. Горго Ю.П. Психофізіологія (прикладні аспекти). К.: МАУП, 2009. 128 с.
2. Корольчук М.С. Психофізіологія діяльності. К.: Ельга, Ніка-Центр, 2013. 400 с.
3. Немов Р.С. Психологія. У 3-х кн., Кн. 1: Загальні основи психології; Пер. з рос. Київ: Вертекс, 2017. 576 с.
4. Психологія / Ю.Л. Трофімов, В.В. Рибалка, П.А. Гончарук та ін.; За ред. Ю.Л. Трофімова. К.: Либідь, 2015. 560 с.
5. Харченко П.Д., Чайченко Г.М. Фізіологія вищої нервової діяльності. К.: Вища школа, 2017. 390 с.
6. Чайченко Г.М. Фізіологія вищої нервової діяльності. К.: Либідь, 2015. 218 с.

Завдання для підготовки до семінарського заняття

I. З метою узагальнення вивченого, успішного виконання вправ, психологічних та контрольних тестів, опрацювавши конспект та рекомендовану літературу, знати відповіді на запропоновані запитання.

Контрольні запитання

до теми «Дослідження психофізіологічної індивідуальності людини (темперамент)»

1. Тип поведінки А і В.
2. Біологічні ритми та адаптація.
3. Проблеми адаптації до природного і соціального середовища.

4. Стрес і психічне здоров'я.
5. Принципи профілактики дистресу.
6. Нейроанатомічні, нейрофізіологічні та нейрохімічні аспекти адиктивної поведінки.
7. Функціональні системи підкріплення.
8. Біохімічні (нейрогормони і нейромедіатори) системи підкріплення.

II. Опрацювавши рекомендовану літературу, законспектувати та підготувати виступи відповідно до плану семінарського заняття.

Семінарське заняття № 9

Тема: Дослідження функціональної асиметрії мозку (вікові та статеві аспекти ФАМ)

Вид заняття: семінар-розгорнута бесіда

Методи: бесіда, діагностика знань, психологічне дослідження, самостійна робота

Мета: знати та вміти пояснювати способи корекції та прийоми саморегуляції ФАМ.

Мотивація навчання: особистісне і професійне самовдосконалення

Актуалізація опорних знань: контрольні запитання до теми «Психофізіологія мислення (інтелекту). Свідомість як психофізіологічний феномен»

План

1. Функціональні стани та принципи визначення і діагностики.
 2. Електрофізіологічні, вегетативні, рухові кореляти функціональних станів.
 3. Індикатори активності різних фізіологічних систем організму (серцево-судинної системи, системи органів дихання, системи органів травлення, системи органів виділення) та їх роль у психофізіології.
 4. Аналіз циклу сон – бадьорість.
 5. Модулюючі системи мозку. ФАМ та функціональні стани.
- Основні поняття:** функціональні стани, модулюючі системи мозку, індикатори активності, фізіологічні системи, рухові кореляти, вегетативні кореляти.

Узагальнення вивченого: виконання вправ, робота з психологічними тестами, діагностика знань

Література:

1. Горго Ю.П. Психофізіологія (прикладні аспекти). К.: МАУП, 2009. 128 с.
2. Корольчук М.С. Психофізіологія діяльності. К.: Ельга, Ніка-Центр, 2013. 400 с.
3. Немов Р.С. Психологія. У 3-х кн., Кн. 1: Загальні основи психології; Пер. з рос. Київ: Вертекс, 2017. 576 с.
4. Психологія / Ю.Л. Трофімов, В.В. Рибалка, П.А. Гончарук та ін.; За ред. Ю.Л. Трофімова. К.: Либідь, 2015. 560 с.
5. Харченко П.Д., Чайченко Г.М. Фізіологія вищої нервової діяльності. К.: Вища школа, 2017. 390 с.
6. Чайченко Г.М. Фізіологія вищої нервової діяльності. К.: Либідь, 2015. 218 с.

Завдання для підготовки до семінарського заняття

I. З метою узагальнення вивченого, успішного виконання вправ, психологічних та контрольних тестів, опрацювавши конспект та рекомендовану літературу, знати відповіді на запропоновані запитання.

Контрольні запитання

до теми «Дослідження функціональної асиметрії мозку (вікові та статеві аспекти ФАМ)»

1. Сон як психофізіологічний феномен та змінений стан свідомості.
2. Класифікація стадій сну.
3. Електрофізіологічні кореляти сну та їх аналіз.
4. Вегетативні та рухові кореляти сну та їх аналіз.
5. Сон та пізнавальні процеси (пам'ять) і навчіння.
6. Сон та ріст і розвиток організму.
7. Сон та процеси адаптації.
8. Індивідуальна динаміка сну.
9. Гіпноз і навіювання.
10. Патологічні форми сну.

II. Опрацювавши рекомендовану літературу, законспектувати та підготувати виступи відповідно до плану семінарського заняття.

5. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		ДФН	ЗФН
1	Психофізіологія рухової активності	6	9
2	Проблеми і перспективи розвитку диференційної психофізіології	6	9
3	Проблеми і перспективи розвитку педагогічної психофізіології	6	9
4	Проблеми і перспективи розвитку соціальної психофізіології	6	9
5	Проблеми і перспективи розвитку клінічної психофізіології	6	9
6	Проблеми і перспективи розвитку екологічної психофізіології	6	9
7	Дослідження вегетативних показників емоційних реакцій	6	9
8	Дослідження рухомих показників – сили нервової системи (тепінг-тест)	6	9
9	Дослідження співвідношення першої і другої сигнальних систем	6	10
Разом		54	82

Оформлення звіту про самостійну роботу

Підсумком самостійної роботи вивчення дисципліни «Психофізіологія» є складання письмового звіту за темами, вказаними в таблиці. Захист звіту про самостійну роботу відбувається у терміни, обумовлені студентом і викладачем.

Види самостійної роботи

Види та форми самостійної роботи студентів	Форми контролю
1. Підготовка до аудиторних занять	

1.1. Вивчення обов'язкової та додаткової літератури, текстів лекцій тощо 1.2. Виконання домашніх завдань 1.3. Підготовка до семінарських (практичних, лабораторних) занять 1.4. Підготовка до контрольних робіт та інших форм поточного контролю	1.1. Усне опитування 1.2. Перевірка правильності виконання завдань 1.3. Тестування 1.4. Написання контрольної роботи тощо
2. Пошуково-аналітична робота	
2.1. Пошук (підбір) та огляд літературних джерел за заданою проблематикою 2.2. Написання реферату (есе) на задану тему 2.3. Аналітичний розгляд наукової публікації 2.4. Аналіз конкретної виробничої ситуації та підготовка аналітичної записки (Case study)	2.1. Розгляд підготовлених матеріалів під час аудиторних занять або індивідуальних контрольних робіт 2.2. Обговорення (захист) реферату (есе) під час аудиторних занять або ІКР 2.3. Обговорення результатів проведеної роботи під час аудиторних занять або ІКР 2.4. Розгляд підготовлених матеріалів, участь у діловій грі 2.5. Перевірка правильності виконання завдань
3. Наукова робота	
3.1. Участь у наукових студентських конференціях і семінарах 3.2. Підготовка наукових публікацій 3.3. Виконання завдань у рамках дослідницьких проектів кафедри (факультету)	3.1. Доповіді на наукових студентських конференціях і семінарах 3.2. Обговорення з викладачем підготовлених матеріалів до публікації 3.3. Використання матеріалів у звіті з НДР
4. Стажування, педагогічна практика або практичний тренінг	
4.1. Проходження стажування або виробничої практики на підприємстві, педагогічної практики 4.2. Участь у тренінгу	4.1. Звітування за результатами стажування, виробничої практики, педагогічної практики 4.2. Оцінювання участі в тренінгу

6. Методи контролю

Поточний контроль знань студентів з навчальної дисципліни проводиться в письмовій формі. Контрольні завдання за змістовим модулем включають тестові питання (одна правильна відповідь з чотирьох запропонованих).

Контроль самостійної роботи проводиться:

- з лекційного матеріалу – шляхом перевірки конспектів;
- з семінарських занять – на основі перевірки конспектів та виконаних завдань.

Усі форми контролю включено до 100-бальної шкали оцінки.

Оцінювання результатів поточної роботи (завдань, що виконуються на семінарських заняттях, результати самостійної роботи студентів) проводиться за такими критеріями:

1. Завдання до семінарського заняття (у % від кількості балів, виділених на завдання із заокругленням до цілого числа):

0 % – завдання не виконано; 40% – завдання виконано частково та містить суттєві помилки методичного або розрахункового характеру; 60% – завдання виконано повністю, але містить суттєві помилки у розрахунках або в методиці;

80% – завдання виконано повністю і вчасно, проте містить окремі несуттєві недоліки (розмірності, висновки, оформлення тощо); 100% – завдання виконано правильно, вчасно і без зауважень.

2. Ситуаційні вправи, психолого-педагогічні дослідження та інші завдання творчого характеру (у % від кількості балів, виділених на завдання із заокругленням до цілого числа):

0% – завдання не виконано;

40% – завдання виконано частково, висновки не аргументовані і не конкретні, звіт підготовлено недбало;

60% – завдання виконано повністю, висновки містять окремі недоліки, судження студента не достатньо аргументовані, звіт підготовлено з незначним відхиленням від вимог;

80% – завдання виконано повністю і вчасно, проте містить окремі несуттєві недоліки не системного характеру;

100% – завдання виконано правильно, вчасно і без зауважень.

Розподіл балів, які отримують студенти

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою
90-100 82-89 74-81 64-73 60-63	зараховано
35-59	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням курсу

7. Питання до модульного контролю з дисципліни

«Психофізіологія»

1. Предмет та завдання психофізіології
2. Методи психофізіології
3. Становлення психофізіології як самостійної науки
4. Проблема співвідношення душі і тіла, мозку і психіки в традиціях європейської наукової думки XX ст.. і у сучасній науці
5. Теорія функціональних систем П.К. Анохіна
6. Визначення функціонального стану в сучасній психофізіології
7. Нейрофізіологічні механізми таких станів як сон і неспання
8. Електрографічні кореляти станів неспання і сну
9. Нейронні механізми мотивації
10. Мотиваційний драйв. Редукція мотиваційного драйву
11. Кортикальна активація і поведінкова активність
12. Емоції і потреби
13. Нейрофізіологічні механізми сприйняття сенсорної інформації
14. Принципи кодування інформації в нервовій системі
15. Основні механізми сенсорного аналізу і побудови цілісного сенсорного образу
16. Функціональні блоки головного мозку людини в концепції А. Лурія
17. Спеціалізація півкуль головного мозку при сприйнятті сенсорних сигналів
18. Нейрофізіологічні основи мимовільної уваги

19. Нейрофізіологічні основи довільної уваги
20. Електрографічні кореляти уваги
21. Нейрофізіологічні механізми короточасної і довготривалої пам'яті. Теорія Д. Хебба
22. Сліди пам'яті (енграми) та етапи їх формування
23. Роль медіаторів у забезпеченні механізмів довготривалої пам'яті
24. Нейронні і ЕЕГ кореляти мислення
25. Нейрофізіологічні механізми свідомості
26. Сутність психофізіологічного підходу до інтелекту
27. Морфо-функціональні передумови інтелекту
28. Кора великих півкуль та свідомість
29. Предмет, завдання, методи вікової психофізіології
30. Загальне поняття про дозрівання. Психофізіологічне дозрівання.

8. Рекомендована література

Базова

1. Горго Ю.П. Психофізіологія (прикладні аспекти). К.: МАУП, 2009. 128 с.
2. Корольчук М.С. Психофізіологія діяльності. К.: Ельга, Ніка-Центр, 2013. 400 с.
3. Немов Р.С. Психологія. У 3-х кн., Кн. 1: Загальні основи психології; Пер. з рос. Київ: Вертекс, 2017. 576 с.
4. Николаева Е. И. Психофизиология: Психофизиологическая физиология с основами физиологической психологии. М.: ПЭР СЭ, Логос, 2015. 544 с.
5. Общий курс физиологии человека и животных. Физиология нервной, мышечной и сенсорной систем. В 2 кн.; Под ред. А.Д. Ноздрачева. М.: Высш. шк., 2017. Кн. 1. 512 с.; Кн. 2. 528 с.
6. Психологія; За ред. Ю.Л. Трофімова. К.: Либідь, 2015. 560 с.
7. Харченко П.Д., Чайченко Г.М. Фізіологія вищої нервової діяльності. К.: Вища школа, 2017. 390 с.
8. Чайченко Г. М. Фізіологія вищої нервової діяльності. К. : Либідь, 2013. 218 с.
9. Чайченко Г.М., Цибенко В.О., Сокур В.Д. Фізіологія людини і тварин: За ред. В.О. Цибенка. К. : Вища шк., 2016. 463 с.

Допоміжна

1. Глибовець М. М., Олецкий О. В. Штучний інтелект. К. : Вид. дім “КМ Академія”, 2015. 366 с.
2. Драчова З. М., Блейхер В. М., Крук І. В. Нервові і психічні хвороби. К. : Вища шк., 2013. 270 с.
3. Молдавська С. І. Нервова система і ваша професія. К. : Наукова думка, 2014. 111 с.
4. Основи професіографії / С. Я.Карпіловська, Р. Й.Мітельман, В. В.Синявський та ін. К. : МАУП, 2017. 148 с.
5. Основи психології / За ред. О. В. Киричука, А. В. Роменця. К. : Либідь, 2015. 632 с.
6. Людина : навчальний посібник з анатомії та фізіології / Наук. пер. з англ. Львів : БаК, 2016. 240 с.
7. Методичні вказівки до практикуму з фізіології людини і тварин / М. Ю. Макаrchук, В. О. Цибенко, О. М. Пасічніченко та ін. К. : Фітосоціоцентр, 2016. 128 с.

Інформаційні ресурси

1. Національна бібліотека ім. В.І. Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/>
2. Обласна наукова бібліотека (м. Рівне, майдан Короленка, 6). URL: <http://www.libr.rv.ua/>
3. Рівненська централізована бібліотечна система (м. Рівне, вул. Київська, 44). URL: <http://www.cbc.rv.ua/>
4. Наукова бібліотека НУБГП (м. Рівне, вул. Олекси Новака, 75). URL: <http://nuwm.edu.ua/naukova-biblioteka> (інформаційні ресурси у цифровому репозиторії)
5. Кабінет Міністрів України. URL: <http://www.kmu.gov.ua/>
6. Законодавство України. URL: <http://www.rada.kiev.ua/>